

KRONIKA

ARNALDO BRESSAN,
PUSTOLOVŠČINA BESEDE

Književnost

Pri koprski založbi Lipa in v sodelovanju z Založništvom tržaškega tiska je izšla knjiga, ki je po vsebini in še posebno po pomenu tako nenavadna, da bo, vsaj po našem, še dolgo ostala v spominu bralcev kot redek, morda celo edinstven primer kulturnih odnosov našega naroda do drugih narodov na področju literarne esejistike.

Gre namreč za zbirko slovenskih esejev z naslovom *Pustolovščina besede*, ki jih je napisal italijanski literarni zgodovinar Arnaldo Bressan. Prevodla pa sta jih Ciril in Jaša Zlobec.

Bressan je, kot se zlahka razume, namenil svoje spise italijanski javnosti. Seznaniti jo je hotel ne samo s pesniškim svetom nekaterih vidnih slovenskih pesnikov in pisateljev, kot so na primer Cankar, Bartol, Rebula, Zlobec, Pavček in Kmecl, marveč in morda predvsem z zgodovino slovenskega naroda in njegove kulture še posebno v zvezi z usodo primorskih Slovencev v času fašističnega terorja. Njegovi eseji vsebujejo torej zgodovinske resnice in podatke, ki smo jih vsi Slovenci na Primorskem bridko občutili na lastni koži in so nam zaradi tega, žal, zelo dobro znani. V bistvu nam torej ne povedo nič novega. In vendar je Bressanova knjiga nadvse zanimiva in privlačna, če jo gledamo v luči usode našega naroda in njegove kulture.

Zelo vznemirljivo je namreč dejstvo, da še vedno čutimo potrebo po tujem pričevanju o naših kulturnih vrednotah, kot da smo venomer sredi tesnobe iskanja lastne biti ali pa mrzličnega preverjanja lastnih sposobnosti. Drugače povedano, objava slovenskega prevoda Bressanovih esejev je drago-

cen kazalec nezaupanja, ki ga še dandanes gojimo do tudi najboljših predstavnikov naše kulture in še zlasti naše književnosti. In naj v tej zvezi mimogrede povemo, da ne poznamo nobenega slovenskega literarnega eseja, ki bi ovrednotil, recimo Bartolova, Zlobčeva ali Rebulova dela s takšnim navdušenim prepričanjem, kot ga Bressan kaže v teh svojih spisih.

Objava Bressanove knjige v slovenščini je torej očitno še en dokaz naše prevelike skromnosti ali, zunaj evfemizmov, naše prešibke samozavesti in je v tem pogledu zelo emblematična in kajpada zaskrbljujoča slika našega duhovnega in duševnega stanja sredi teh osemdesetih let, ki se, kot vse kaže, v ničemer ne razlikuje od stanja v drugih desetletjih tega stoletja.

Kot opravičilo za to imamo seveda vedno pripravljeno izjavo, da smo majhen narod in da kot majhen narod ne moremo pričakovati veliko. Toda to ni v resnici nobeno opravičilo. To je kvečjemu samo po sebi umevna in v človeški resničnosti zelo logična in vedno veljavna ugotovitev, da kot majhen narod nimamo nobene posebne politične, gospodarske, vojaške in zato tudi kulturne resonance in da nam je zaradi tega uveljavitev onstran nacionalnih meja sila otežkočena. Vendar to nima nobenega opravka s ponosom. In nobenega opravka torej s tem, da lahko sami izjavimo, in v to tudi trdno verjamemo, da je, recimo, Vladimir Bartol, kot trdi Bressan, pisatelj evropskega formata. Malodušje namreč nikoli ne spodbuja k spoštovanju, naj se še tako elegantno in prepričljivo preobleče v skromnost. Bressanova knjiga nam torej priča, pa čeprav samo posredno, da v resnici ni nobenega odnosa med majhnostjo kakega naroda

in duhovnimi ter poetičnimi vrednotami, ki jih lahko odseva. Ti odnosi so samo na komercialni ravni. Skoraj nemogoče je namreč prodajati blago, ki ga nihče ne pozna ali ga samo zelo slabo pozna, pa naj je objektivno še tako kakovostno. Kot olajševalno okolnost lahko seveda navajamo dejstvo, da živimo v skrajno materialističnem času, v katerem je dolar merilo vsega. Zato je vsaj do neke mere razumljivo, da gledamo tudi na duhovne dosežke našega naroda skozi prizmo komercialnega uspeha, ki ga utegnejo doseči na tujih tržiščih. Toda duhovne vrednote so take, kakršne so, prav zaradi tega, ker so zunaj obsega komercialnega ocenjevanja, kar pomeni, da ne smemo govoriti o duhovnih vrednotah, če se prej ne moremo ali ne znamo osvoboditi komercialne miselnosti. Sicer pa tudi v tej zvezi velja staro pravilo, da ne moremo pričakovati, da nas bodo drugi cenili, če sami ne cenimo samih sebe.

Vse to zelo jasno, dasi v negativu, izhaja iz branja teh Bressanovih slovenskih esejev, ki so torej predvsem spodbuda za našo samozavest. Prav je zato storila založba Lipa, da jih je objavila in dobro bi bilo, da bi jih čim večje število Slovencev bralo in ob njih temeljito razmišljalo.

O vsebini knjige pa naj povemo le to, da obsega štiri daljše, zelo izčrpne in v marsikaterem pogledu izredno pristne eseje o Cankarju, Bartolu, Rebuli in Zlobcu ter šest krajših, a v informativnem pogledu za italijanskega bralca zelo dragocenih spisov o Cirilu in Jaši Zlobcu ter o Matjažu Kmeclu, Tonetu Pavčku, Janku Kosu in Vladimiru Kavčiču.

O avtorju pa nam ni treba posebej govoriti, saj ga vsi slovenski kulturniki v Italiji že zelo dobro poznajo kot odličnega prevajalca Hlapca Jerneja in Martina Kačurja ter kot nedvomno najboljšega poznavalca in propagatorja slovenske književnosti v Italiji. Po rodu je Istran iz Izole. Maturiral je v

Kopru, a se je že leta 1952 preselil v Milan, kjer se je uveljavil najprej kot pripovednik in pesnik in potem še kot esejist, literarni zgodovinar in prevajalec iz angleščine in slovenščine. Slovenski literarni svet mu torej dolguje veliko hvaležnosti. Kar pa se tiče te njegove *Pustolovščine besede*, bi za konec rekli samo to, da nam je zelo žal, da je ni napisal Slovenec.

In menimo, da smo s tem izrekli Arnaldu Bressanu največje priznanje za to njegovo najnovejše delo.

Josip Tavčar

Pripis uredništva:

Sredi poletja je knjiga z istim naslovom (le da brez kratkih pogovorov s slovenskimi pisatelji, ki jih je svojčas objavila milanska revija *Uomini e libri*, torej z obsežnimi esejmi o Cankarju, Bartolu, Rebuli, Zlobcu in, kot novost, z dodatnim esejem o Kosovelu) izšla pri milanski založbi *Il Saggiatore*, eni izmed specializiranih založb velikega založniškega koncerna Mondadori. Tako je zdaj ta Bressanova knjiga dostopna ne samo slovenskemu bralcu, ampak predvsem italijanskemu in pomeni doslej prav gotovo najpomembnejše pričevanje o slovenski literaturi v Italiji. Poleg drugih, estetskih in kritičnih vrednosti je ta Bressanova zbirka »slovenskih in tržaških esejev« (podnaslov italijanske izdaje) tudi zelo pogumen izziv italijanski kulturni javnosti, ki je, kot je v navadi v večini zahodnih kultur, zelo samozadostna in ji je zato dokazovanje, da obstaja spoštovanja vredna literatura tudi na »vzhodni meji« in da je en njen del celo zakoreninjen v samo italijansko državo, kot neizbrisljiv dokaz slovenske ustvarjalne navzočnosti, pravi izziv, avtorja pa že kar pogumno dejanje. V eni sicer zelo ugodnih recenzij mu je kritik oponesel »preveliko naklonjenost do »obravnavega predmeta«, nekakšno »filoslovenstvo«. Obzirno, pa vendar.